

KÖKLENMİŞ MODERNLİK MANİFESTOSU

Bozkır Düşüncesinden Çağımıza Bir Yön Arayışı

Doç. Dr. Çağlar ERBEK

1 Mayıs 2026

Modern insanın krizi kimliksizlik değil merkezsizliktir; ve bu merkezsizliğin çaresi yeni bir kimlik değil, köklü bir kozmolojik tutum olarak köklenmiş modernliktir.

I. SORUYU DOĞRU SORMAK

Yanlış soruyla başlarsak doğru cevaba ulaşamayız. Çağımız, kimlik bunalımını çoğunlukla şöyle soruyor: 'İnsanlar kim olduklarını neden bilmiyorlar?' Bu soru, cevabı zaten içinde taşıyor; sanki bilmek yeterliymiş gibi, sanki sorun bir bilgi eksikliğiymiş gibi. Oysa modern insan kim olduğunu çok iyi biliyor. Hatta fazla iyi biliyor.

Çağımızın bireyi birçok kimliğe sahip. İş kimliği, aile kimliği, etnik kimlik, siyasi kimlik, dijital kimlik, tüketim kimliği. Her biri ayrı bir etiket, her biri ayrı bir kural kümesi, her biri ayrı bir bağlılık talebi. Sorun kimliğin yokluğu değil; kimliklerin çokluğu karşısında bir merkez kuramayıştır.

O hâlde doğru soru şudur: Çağımızın insanı neden merkezini kaybetti?

Bu soruyu sormak, bizi hem modernitenin eleştirisiyle hem de onun ötesinde bir arayışla yüz yüze getirir. Merkez, ne geleneksel bir dogmada ne de salt akılcı bir sistemde bulunabilir. Merkez, insanın kendini hem zamanın hem evrenin içinde konumlandırabileceği bir tutumu gerektirir. Ben buna köklenmiş modernlik diyorum.

II. KÖKSÜZ MODERNLİĞİN ÜRETTİĞİ İNSAN

Modern çağ insana büyük bir özgürlük vaat etti: gelenekten, soydan, coğrafyadan, dinden bağımsızlaşmak. Bu vaadin bir gerçeklik payı var. İnsan pek çok boyunduruğu kırdı. Ama bu kırılışın görülmeyen bir bedeli oldu: insan bağlarıyla birlikte köklerini de yitirdi.

Köksüz modernlik, insanı salt bugünün içine hapseder. Geçmiş bir yükür, gelecek bir tehdittir; geriye yalnızca tüketilen, yaşanan, paylaşılan bir şimdi kalır. Bu şimdi ise giderek daralır. Çünkü anlam, yalnızca şimdiden üretilemez. Anlam, zamanın derinliğini gerektir. Nereye ait olduğunu, nereden geldiğini, nereye gittiğini bilmeyi gerektirir.

Köksüz modernliğin ürettiği insan tipi şudur: her şeye sahip ama hiçbir şeye ait olmayan. Her yerde görünür ama hiçbir yerde gerçekten var olmayan. Her kimliği takan ama hiçbirinde kendini bulamayan.

Bu insanın hastalığı tembel değil, aksine yorgun olmasıdır. Sürekli seçiyor, sürekli yeniden başlıyor, sürekli kendini güncelliyordur. Ama güncelleme yön vermez; yalnızca yer değiştirir. Ve her yer değişiminde biraz daha hafifler, taşınması gereken şeyleri bırakarak değil, taşıma kapasitesini yitirerek.

İşte bu noktada 'köklenmiş modernlik' kavramı devreye giriyor. Geçmişe dönmek için değil; bugünü derinleştirmek için.

III. BOZKIRIN DÜŞÜNÇESİ NEDEN HÂLÂ KONUŞUR?

Tengrizm'i bir inanç sistemi olarak geri çağırmiyorum. O mümkün de değil, gerekli de. Ama onu bir düşünme biçimi olarak, bir varoluş estetiği olarak okumak mümkün ve gerekli.

Kadim Türk kozmolojisi evreni ikiye böldü: yukarıda Tengri'nin hükmündeki gök, aşağıda ata ruhlarının yattığı yer. İnsan bu ikisinin tam ortasındaydı. Ne salt göksel ne salt toprak. Bedeniyle yere, nefesiyle göğe bağlıydı. Ve kimlik, bu iki kutup arasında süregelen bir denge pratiğiydi, bir kez seçilip kapatılan değil, her mevsim yeniden kurulan.

Bu yapının modern düşünceye katkısı nedir? Şudur: ikiliği çözmek zorunda değilsin. Zaten çözülmaz. Gök ile yer birbirini yutmaz; gerilimde durur. Ve insan bu gerilimi taşıyan varlıktır.

Modern düşünce ikiliği dayanılmaz buldu. Ya birini seçmeni istedi ya da ikisini de reddedip tarihin ve kültürün dışında, soyut bir birey icat etti. Ne geçmişi taşıyan ne geleceğe bağlı, salt şimdide kayan bir insan figürü. Ama bu figür temelsizdir. Ve temelsiz olan savrulur.

Bozkır düşüncesinin önerisi farklıdır: hem göğe hem yere aynı anda ait olmayı öğren. Hem modern hem geleneksel hem bireysel hem kolektif hem seküler hem anlam arayan bir varlık olarak var ol. Bu çelişki değil; insanın gerçek hâlidir.

IV. KÖKLENMİŞ MODERNLİK NEDİR?

Köklenmiş modernlik, modernitenin kazanımlarını reddeden bir geri dönüş değildir. Tam tersine, modernitenin en önemli kazanımını (bireyin özgürlüğünü ve eleştirel düşüncüyü) alıp onu hafıza, anlam ve sorumlulukla beslemektir.

Şöyle tanımlayayım: Köklenmiş modernlik, insanın kökleriyle ufku arasında denge kurduğu; geçmişi taklit etmeden ondan güç aldığı; değişimi korkuyla değil, kimliğiyle karşıladığı bir varoluş tutumudur.

Bu tutumun birkaç temel ilkesi var.

Birincisi: Merkez, dışarıdan verilmez; içeriden kurulur. Hiçbir ideoloji, hiçbir devlet, hiçbir piyasa size merkezinizi veremez. Merkezi ancak kendiniz kurarsınız ve bunu yapabilmek için nereden geldiğinizi bilmeniz, nereye gittiğinizi düşünmeniz gerekir.

İkincisi: Hafıza bir yük değil, bir yön pusulasıdır. Geçmiş, sizi belirlemez; ama sizi besler. Bozkır düşüncesinde ata ruhu, geçmişin ağırlığını değil, geçmişin bilgeliğini taşır. Bu fark küçük görünür ama devasa: biri sizi sabitler, diğeri sizi yönlendirir.

Üçüncüsü: İkiliği taşımak bir zayıflık değil, bir güçtür. Hem modern hem geleneksel olmak tutarsızlık değil; derinliktir. Çelişkili görünen aidiyetleri birbirine düşman değil, birbirini besleyen gerilimler olarak görmek, olgunlaşmış bir kimliğin işaretidir.

Dördüncüsü: Yön, hızdan önce gelir. Çağımız hızı erdeme dönüştürdü. Hızlı düşün, hızlı karar ver, hızlı yayımla, hızlı tüket. Ama yönsüz hız, yalnızca mesafe üretir, anlam değil. Köklenmiş modernlik, önce yönü sorar: nereye ve neden?

V. BİR TUTUM OLARAK KÖKLENMİŞ MODERNLİK

Bu bir doktrin değil, bir tutumdur. Doktrinler kapatır; tutumlar açar.

Köklenmiş modernlik bireye şunu söyler: Köklerin seni hapsedmez, taşır. Geçmişin seni yavaşlatmaz, derinleştirir. Aidiyetin seni küçültmez, konumlandırır. Ve konumlandırılmış insan, savrulmaz; tercih eder.

Bu tutumun karşısında iki tehlike durur. Biri köksüz modernlik: her şeyi bırakan, yalnızca şimdiyle yaşayan, hafızasız ve sorumsuz bir özgürlük yanılması. Diğeri katı gelenekçilik: geçmişini donduran, değişimi reddeden, kimliği bir kale gibi kuşatan bir kapanma. Köklenmiş modernlik her ikisini de aşar.

Bozkır düşüncesi bu tutumu bize miras bıraktı. Şaman, geçmiş ile gelecek arasında gider gelir ama kaybolmaz. Davulunun iki yüzü vardır: biri göğü, diğeri yeri taşır. İkisini aynı anda çalar. İkisinden aynı anda ses çıkar.

Modern insan da böyle çalabilir. Hem köklü hem özgür. Hem geleneksel hem eleştirel. Hem bireysel hem sorumlu. Bu zor değil; zaten içimizde var olan bir kapasitedir. Yalnızca adı konulmamış.

Köklenmiş modernlik, o adın kendisidir.

Çağımızın ihtiyacı daha fazla kimlik değil, daha derin bir merkez; daha fazla hız değil, daha sağlam bir yöndür. Bu merkezi ve bu yönü bulmak için ne geçmişe kaçmak ne de geçmişle silmek gerekiyor. Geçmişle yürümek yeterli.

Bozkır bize bunu öğretti. Gök ile yer arasında, davulun iki yüzünde, her mevsim yeniden kurulan o dengeyle.

Modern insan hâlâ o dengeyi kurabilir. Kurmalıdır.

<https://www.caglarerbek.com/koklenmis-modernlik-manifestosu/>